

Recomandări principale pentru realizare unui proiect bun finanțat de UE

Prezentarea celor mai bune practici

INTRODUCERE

O sumă semnificativă de resurse UE este dedicată sprijinirii investițiilor publice și a unei game largi de proiecte prin intermediul Fondului de coeziune, al Fondului european agricol pentru dezvoltare rurală, al Fondului european de dezvoltare regională, al Fondului social european, al Fondului Life și al Fondului de redresare și reziliență (PNRR). În calitate de finanțator, UE are responsabilitatea de a se asigura că resursele plătite sunt utilizate în scopul declarat. Dacă sunt investite în mod corespunzător, fondurile UE din cadrul acestor programe ar putea crea o nouă cultură a dezvoltării durabile, contribuind la obiectivul european de a ajunge la un nivel de emisii zero până în 2050. Cu toate acestea, supravegherea nu este întotdeauna ușoară, iar asigurarea transparenței este dificilă.

Focus Eco Center face parte dintr-un grup de ONG-uri preocupate de analiza implementării fondurilor UE, în cadrul acestui proiect am analizat un număr mare de proiecte (vezi baza de date realizat <https://www.ceeweb.org/eufunds/best-practices.php>.) Credem că evidențierea bunelor practici poate juca un rol crucial în a oferi municipalităților și regiunilor exemple pe care să le urmeze și să le imite dar la fel de important este și semnalarea faptului că utilizarea fondurilor UE contravine uneori scopului declarat. Am dori ca lecțiile învățate de noi să influențeze în mod pozitiv orientările la nivelul UE, precum și pentru agențiile naționale care scriu apeluri de proiecte, dar și pentru beneficiarii fondurilor de la UE.

Sperăm că recomandările noastre pot contribui la consolidarea încrederii între instituțiile/organizațiile care implementează proiecte și comunitatea în general, sporind, de asemenea, încrederea în instituțiile UE. Uneori observăm o lipsă de expertiză în gestionarea granturilor în conformitate cu obiectivele declarate și în monitorizarea implementării proiectelor. Având în vedere numeroasele exemple de practici necorespunzătoare, considerăm că este important să oferim idei pozitive privind modul în care proiectele finanțate de UE în țările din Europa Centrală și de Est pot fi un succes:

1. Implicarea publicului: Comunitățile locale trebuie să fie implicate în mod activ în proiectele finanțate de UE

Proiectele care implică direct cetățenii au șanse mai mari de reușită. Obiectivele sociale și de mediu au fost mai des atinse în cazul proiectelor care au inclus o mai mare participare a cetățenilor.

- A. Implicarea la nivel local poate aduce actori sociali noi și diferiți pentru a face diferența. Proiectele "Gestionarea deșeurilor în Vsetín" și "Sistem inteligent de gestionare a deșeurilor în Šitbořice" au avut ca scop creșterea gradului de conștientizare a gestionării deșeurilor în rândul diferitelor părți interesate din două municipalități din Cehia, inclusiv școli, actori privați și cetățeni. În acest fel, au reușit să reducă volumul de deșeuri municipale și să împărtășească cele mai bune practici în rândul întregii comunități.

- B. Proiectele planificate în mod participativ pot modela spații mai locuibile. În Trnava, Slovacia, revitalizarea cartierului de locuințe Agátka a fost realizată după un exemplu remarcabil de proces de planificare participativă. Acesta a permis cetățenilor să își exprime sugestiile prin participarea la întâlniri publice și prin furnizarea de contribuții prin intermediul unor chestionare speciale, ale căror rezultate au fost chiar incluse în documentele apelului public. În acest fel, în proiectul final au fost prevăzute mai multe măsuri de adaptare la schimbările climatice și de gestionare a apelor pluviale, inclusiv un pârau de 250 de metri lungime, o grădină comunitară, elemente de joacă din lemn și alte elemente verzi.
- C. Proiectele mai participative ajung mai bine la persoanele aflate în dificultate și le ajută mai bine. "Solar Powered E-mobility for the elderly, gestionat de o cooperativă energetică locală și de municipalitate" a evidențiat modul în care un serviciu de transport simplu, dar eficient din punct de vedere energetic, ar putea ajuta persoanele în vârstă să se bucure de un transport curat în Loški Potok, Slovenia. Un alt exemplu bun din Slovenia a fost oferit de Zero500: subvenționarea măsurilor de reducere a consumului de energie în 500 de gospodării cu venituri mici pentru a rezolva problema sărăciei energetice. Subvențiile care au fost cofinanțate din Fondul de coeziune au acoperit 100% din investițiile în izolarea termică, în instalații eficiente din punct de vedere energetic și în sisteme de încălzire a apei pentru locuitorii săraci în energie. Acest proiect a evidențiat potențialul renovării pentru a combate sărăcia energetică.

2. Capacitatea administrativă locală: proiectele bune lucrează mână în mână cu administrația locală

Proiectele finanțate de UE beneficiază nu numai de asumarea responsabilității de către cetățeni, ci și de către administrațiile regionale și locale. Sprijinul interinstituțional poate duce la o utilizare mai eficientă a fondurilor UE, și realizare unro proiecte care altfel ar putea fi amânate, blocate sau ar putea avea doar un efect pe termen scurt.

- A. Instituțiile pot coopera între ele în vederea atingerii obiectivelor naționale. "Sprijinul administrației naționale pentru adaptarea la schimbările climatice în orașe" din Polonia a implicat Ministerul Mediului în pregătirea planurilor municipale de adaptare pentru cele 44 de orașe participante la proiect și a inițiat activități similare la nivel local. Orașele și alte autorități locale au beneficiat de expertiză externă și au elaborat un document final care să le ajute să gestioneze procesul de adaptare la schimbările climatice.
- B. Centrele regionale pot oferi o platformă pentru schimbul de cunoștințe și de bune practici. "Centrele regionale pentru energie" (RCUE) din Slovacia reprezintă un bun exemplu: acestea vor sprijini punerea în aplicare a obiectivelor naționale privind clima și energia la nivel regional și local în perioada 2024-2029. De asemenea, RCUE-urile vor oferi strategii cu emisii reduse de dioxid de carbon și vor sprijini administrațiile locale din cadrul subregiunilor prin asistență tehnică și transfer de experiență.
- C. Schimbul de cunoștințe între municipalități poate duce la rezultate de succes. Un bun exemplu este oferit de proiectul "Life Logos 4 Waters": In Cooperation for Climate-Conscious River Basin Management", care a coordonat programe de gestionare și retenție a apei în mai multe municipalități maghiare pentru a aborda mai bine problemele comune, diseminând mai multe măsuri naturale de retenție a apei la nivel de bazin. În consecință, sistemele municipale de sprijinire a deciziilor ar putea crește capacitatea acestora de a accesa și gestiona fondurile naționale și europene.

3. Economisiți mai întâi energia: renovarea clădirilor și încălzirea din surse regenerabile ca priorități

Renovarea clădirilor, eficientizarea lor din punct de vedere energetic și încălzirea lor din surse regenerabile trebuie să meargă mână în mână. UE și-a stabilit obiectivul de a reduce emisiile de gaze cu efect de seră ale clădirilor cu cel puțin 60% până în 2030. Dacă sunt gestionate în mod corespunzător, proiectele finanțate de UE pot contribui la o tranziție energetică reușită prin creșterea accesului la energie curată și la infrastructuri.

- A. Conștientizarea măsurilor de economisire a energiei. REnoHub: ghișee unice care stimulează renovarea eficienței energetice a clădirilor rezidențiale a oferit centre de informare și hub-uri în Ungaria pentru a comunica mai bine investițiile adecvate în clădirile private. Rezidenților li s-au oferit informații privind renovarea energetică, precum și evaluări individuale și consultanță tehnică.
- B. Implicarea actorilor privați în renovarea clădirilor trebuie să se concentreze strict pe obiectivele legate de schimbările climatice, pentru a evita cadouri costisitoare pentru proprietarii de locuințe. Un bun exemplu în acest sens este "Contractul de servicii energetice (ESCO) al clădirilor publice din capitala Ljubljana", în Slovenia. În acest caz, două firme au realizat o modernizare energetică a 48 de clădiri publice (școli, săli de sport, clădiri municipale și altele), utilizând un model de contract de performanță energetică.
- C. Reabilitarea școlilor publice poate sensibiliza noile generații cu privire la beneficiile soluțiilor durabile. "Creșterea eficienței energetice a clădirii unui liceu din Negrești-Oaș" din România a asigurat izolarea termică a unei școli, un nou sistem de încălzire și reînnoirea rețelei electrice. Consumul anual de energie neregenerabilă și emisiile de gaze cu efect de seră au fost reduse cu 87% și, respectiv, 67%. Alte două exemple bune în acest sens au venit din Cehia. "O grădiniță eficientă din punct de vedere energetic în Sedlejev" a fost construită în standard pasiv, cu un consum minim de energie și dotată cu pompe de căldură, sisteme de ventilație cu recuperare de căldură și rezervoare de retenție pentru colectarea apei de ploaie. Școala elementară din Psàry, prima școală cu energie pasivă din Cehia, a fost prevăzută cu un design care se bazează pe lumina naturală, izolație și ventilație pentru a-și regla temperatura. În plus, includerea unui centru comunitar și a unei săli de sport a încurajat legătura dintre cetățeni și această clădire extrem de eficientă din punct de vedere energetic, permițând unui număr mai mare de persoane să o cunoască și să se bucure de beneficiile sale.

4. Adaptarea la schimbările climatice: Proiectele finanțate de UE ar trebui să fie reziliente și adaptate la schimbările climatice.

Proiectele finanțate de UE trebuie să ia în considerare schimbările rapide ale climei pentru a rezista la posibilele efecte negative și pentru a oferi beneficii pe termen lung. Soluții mai prietenoase cu clima pot fi obținute numai în cadrul proiectelor care demonstrează o atenție corespunzătoare față de natură și de mediu.

- A. Promovarea infrastructurilor albastre poate crea puncte de răcorire locale. Un iaz de retenție a apei din orașul Varșovia, Polonia, a fost un exemplu remarcabil în acest sens.

Din cauza inundațiilor frecvente ale unui râu local, un iaz nefuncțional a fost revitalizat și extins cu ajutorul fondurilor regionale ale UE. În cele din urmă, proiectul a inclus un parc pentru cetățeni, zone de hrănire și de reproducere pentru păsările migratoare și o turbină de apă pentru producerea de energie electrică.

- B. Spațiile verzi pot reduce insulele de căldură urbane. Proiectul "Plămâni verzi ai orașului - Revitalizarea parcului Úspech Trenčín", Slovacia, a revitalizat elementele urbane și infrastructurile verzi dintr-un parc local, îmbunătățind reziliența mediului construit la efectele negative ale schimbărilor climatice și reducând efectul de insulă de căldură urbană. Un alt exemplu este Orașe reziliente la schimbările climatice - ecologizarea și umbrirea pasarelei pietonale de pe strada Starohájská din Trnava, Slovacia. Acest proiect a constat în construirea unei serii de structuri de umbrire, de vegetație cățărătoare și de alei pietonale din scânduri care să ajute locuitorii să se deplaseze în perioadele de căldură intensă.
- C. Alte măsuri de adaptare la schimbările climatice în mediile urbane încearcă să facă față perioadelor de precipitații (prin utilizarea grădinilor de ploaie, a pavajelor permeabile și prin reducerea la minimum a suprafeței acoperite de asfalt). Aceste măsuri reduc vulnerabilitatea și sporesc capacitatea de adaptare la impactul precipitațiilor extreme. Proiectul "Life in runoff - adaptarea climatică urbană în domeniul gestionării precipitațiilor în Budapesta", Ungaria, a demonstrat că o evaluare adecvată poate identifica punctele de intervenție ale gestionării apelor pluviale în diferite cartiere ale orașului, împărțându-le cu mai multe părți interesate. În acest fel, apa de ploaie ar putea deveni un bun pentru întreaga comunitate.

5. Transportul public: proiectele de transport trebuie să promoveze soluții cu emisii zero

Tranziția către un sistem de transport cu emisii zero a devenit un imperativ global. Am identificat mai multe bune practici care se concentrează pe furnizarea de sprijin financiar pentru infrastructura care promovează o tranziție către moduri de transport mai responsabile din punct de vedere ecologic și social.

- A. Investițiile în electrificarea transportului în comun reprezintă o problemă majoră în mai multe țări din UE. În Cehia, electrificarea căilor ferate face parte dintr-o strategie mai amplă: aceasta include investiții în electrificarea și securitatea clădirilor și a liniilor de cale ferată prin implementarea fondurilor UE în întreaga țară. De asemenea, se asigură energie de tracțiune în stații pentru a asigura capacitatea de a gestiona un volum crescut de trafic feroviar. Un alt exemplu bun vine de la extinderea rețelei de metrou din Sofia, în Bulgaria, care va avea o contribuție importantă la reducerea poluării aerului și a congestiei traficului în oraș. Se preconizează că tronsonul nou construit va transporta inițial cu aproximativ 25 000 - 30 000 de pasageri în plus pe zi, număr care se așteaptă să crească rapid până la 45 000 de pasageri.
- B. Este mai bine să se investească în flote de autobuze electrice urbane decât în mașini electrice private. Proiectul municipalității din Vratsa de modernizare a transportului urban și de îmbunătățire a calității aerului în Bulgaria nu a inclus doar autobuze și troleibuze electrice noi, ci a dezvoltat o întreagă strategie pentru a crește ponderea

utilizatorilor de transport public. În plus, o analiză adecvată a raportului cost-beneficiu și calcule științifice bazate pe indicatorii FPH10 au dat un impuls acestui proiect în atingerea obiectivelor sale ambițioase. Un alt exemplu bun este infrastructura de transport public local din municipiul Tîrgu Mureș din România. Acest proiect a redus utilizarea autoturismelor private printr-un nou plan de mobilitate urbană care a inclus un sistem de transport public nou-nouț și cu impact redus. Înnoirea vehiculelor cu autobuze ecologice a fost cofinanțată de Fondul European de Dezvoltare Regională.

- C. Opțiunile și infrastructurile de transport activ pentru pietoni și bicicliști pot încuraja oamenii să adopte alegeri mai durabile. În acest sens, trei cazuri remarcabile provin din Slovacia. Proiectul "Creșterea mobilității urbane prin construirea unei rețele de infrastructură pentru bicicliști în Trenčín", a implementat o rețea de piste de biciclete interconectate pentru a lega cartierele orașului de municipalitățile învecinate. Suporturi pentru biciclete pentru școli - Promovarea mersului pe bicicletă în școli și Casa de parcare automată pentru biciclete de la Gara Trnava, a mărit capacitatea de parcare a bicicletelor pentru a face din mersul pe bicicletă un obicei pentru generațiile viitoare și pentru a promova soluțiile de transport hibrid.

6) Greșeli de evitat: practici incorecte din care putem învăța

Principalul nostru obiectiv în această lucrare este de a evidenția factorii de succes și de a oferi exemple de bune practici. Cu toate acestea, este dificil să evităm să evidențiem unele dintre cele mai frecvente probleme din cadrul proiectelor finanțate de UE. Aceste puncte ar trebui să servească la sublinierea importanței factorilor de succes pe care i-am descris mai sus.

- A. Proiecte fără beneficii clare pentru societate au primit fonduri UE. În Ungaria, de exemplu, au fost intentate mai multe procese împotriva investițiilor din apropierea lacurilor Balaton, Fertő-tó și Öreg. Acest ecosistem a fost afectat în mod repetat de construcția unui hotel planificat de o filială a Hell Energy Company, un producător de băuturi energetice profitabile. Această afacere a primit mai mult de 30 de milioane de euro din fonduri UE pe parcursul a nouă ani, inclusiv pentru construirea unui parc industrial pe un teren viran de 50 de hectare. Unele proiecte au primit chiar și statutul de "investiții prioritare", ceea ce face aproape imposibilă atât participarea publicului, cât și supravegherea de către autoritățile independente. Un alt caz a implicat construirea unui parc acvatic și extinderea parcului Vazrazhdane din Sofia, Bulgaria. Proiectul a fost anunțat pentru a completa măsurile de reînnoire și dezvoltare urbană într-un mod integrat și durabil. Cu toate acestea, o instalație similară în aer liber, într-un oraș cunoscut pentru climatul său aspru și standardele scăzute de calitate a aerului, nu a putut îndeplini obiectivele urmărite de proiect și nu a reușit să genereze un impact pozitiv.
- B. Unele proiecte au fost închise, deși mai multe părți nu au fost finalizate conform planificării. În Ungaria, un rezervor de apă de ploaie nefuncțional și supradimensionat, construit într-o zonă protejată nepotrivită, folosind materiale nesigure în Zsombó, a fost finanțat în ciuda semnelor de corupție la nivel local. Proiectul a fost închis, deși barajul construit nu a fost capabil să rețină apa. Solul extras zace în continuare abandonat în mijlocul zonei de lucru desemnate. Nu ar trebui să fie posibil să se încheie un proiect dacă mai multe părți ale acestuia nu sunt finalizate conform planului. În cazul în care se dovedesc acuzații penale, fondurile publice ar trebui să fie retrase, iar costurile ar trebui suportate de persoana juridică responsabilă.

C. Lipsa unei sensibilizări și a unei comunicări adecvate cu comunitățile locale poate pune în pericol obiectivele legate de climă ale proiectelor finanțate de UE. Modernizarea și dezvoltarea transportului urban durabil în orașul bulgar Stara Zagora a prevăzut implementarea de benzi pentru autobuze pe un drum îngust, ceea ce a făcut ca traficul să fie și mai intens decât înainte. Proiectul a dus la dezaprobarea publicului, cu proteste care au contribuit la sensibilizarea societății cu privire la importanța unui mediu sănătos și la o implicare mai largă a cetățenilor.

D. Pe măsură ce se alocă mai multe fonduri UE pentru soluții ecologice, crește riscul de a "picta în verde". În municipiul Litija din Slovenia, un proiect de infrastructură rutieră și unul de infrastructură pentru bicicliști au fost combinate, iar proiectul rezultat a fost considerat "utilizare durabilă a energiei" și clasificat ca investiție în "piste pentru bicicliști și pietoni", în ciuda faptului că proiectul consta, de fapt, în principal, în refacerea suprafeței drumului.